

Nr 1.

Ankom till riksdagens kansli den 17 maj 1915 kl. 6 e. m.

Utlåtande, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående anskaffande av hästar och fordon för krigsmaktens ställande på krigsfot (hästutskrivningslag), dels ock i anledning av samma proposition väckta motioner.

Närvarande vid ärendets behandling: herrar Cedercrantz, Christiernson, Grubbström, friherre Gripenstedt, Ingeström, friherre Silfverschiöld, V. Edvard Larsson, Wrangel, Rooth, Olsson i Blädinge, Olsson i See,*) Svensson i Eskilstuna, Tamm, von Sneidern, Olsson i Rödningsberg, Jönsson i Boa.

*) Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Genom en den 20 april 1915 dagtecknad proposition, nr 182, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bifogat utdrag av statsrådsprotokollet över lantförsvarsärenden, föreslagit riksdagen att antaga här nedan intagna förslag till lag angående anskaffande av hästar och fordon för krigsmaktens ställande på krigsfot (hästutskrivningslag).

I samband med denna proposition, som blivit till särskilda utskottet nr 2 hänvisad, har utskottet till behandling förehått följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen inom första kammaren nr 96 av friherre *Fleming* samt inom andra kammaren nr 238 av herr *Runefors* och nr 246 av herr *Hildebrand*.

Den av friherre Fleming väckta motionen är av följande lydelse:

»Den huvudsakliga skillnaden mellan det av Kungl. Maj:t nu framlagda förslaget till s. k. hästutskrivningslag och det förslag, som av chefen för generalstaben avgivits år 1908 synes mig vara, att generalstabschefen för att kunna erhålla en tillförlitlig häststatistik grundat sitt förslag på periodiskt återkommande hästbesiktningar omfattande besiktning av *samtliga* hästar som kunna komma i fråga för uttagning, varemot Kungl. Maj:ts förslag inskränker besiktningen till endast de uttagna hästarna.

En annan olikhet är att generalstabschefen föreslagit ansvarsbestämmelser för hästägare, som försumma föreskriven inställelse av hästar eller fordon till besiktning eller mönstring, men sådana bestämmelser hava icke blivit av Kungl. Maj:t föreslagna.

Då generalstabschefens förslag synes mig vara ur militär synpunkt och särskilt med hänsyn till krigsberedskapen att föredraga, tillåter jag mig, med hänvisning i huvudsak till den för nämnda ståndpunkt av herr Hildebrand i motion i andra kammaren nr 246 anförda motiveringen, hemställa: att riksdagen måtte, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 182 med förslag till hästutskrivningslag, för sin del besluta följande ändrade lydelse i förslaget §§ 3—34 samt bestämmelsen om lagens ikraftträdande.

§ 3.

— — — — —
Sådan fördelning — — — — —
sjätte — — —

§ 4.

— — — — —
Sådan fördelning — — — — —
sjätte — — —

§ 5.

Lika med Kungl. Maj:ts förslag.

§ 6.

1. För att erhålla tillförlitlig översikt över antalet krigsdugliga hästar i riket och för att genom förberedande uttagning av de uti

§ 3 nämnda hästarna säkerställa och påskynda inmönstringen av hästar vid krigsmaktens ställande på krigsfot skola i fred hästbesiktningar äga rum.

2. Hästbesiktning skall verkställas av en *hästbesiktningsnämnd* bestående av fyra ledamöter.

Av ledamöterna förordnas en av Konungen eller av den militära myndighet Konungen bestämmer.

Av de övriga ledamöterna skall inom kommun å landsbygd en utgöras av kommunalstämmans ordförande, som skall vara ordförande uti hästbesiktningsnämnden, med kommunalstämmans vice ordförande såsom suppleant, samt de två återstående jämte två suppleanter för dem väljas å kommunalstämma; dock att, där inom kommun å landsbygd flera hästbesiktningsnämnder skola finnas, kommunalstämmans ordförande skall, med dess vice ordförande såsom suppleant, vara ordförande i en av nämnderna och för den eller de övriga i stället väljas särskild ordförande jämte suppleant för denne. I stad skola för varje hästbesiktningsnämnd av stadsfullmäktige eller, där sådana icke finnas, å allmän rådstuga väljas tre ledamöter, varav en såsom ordförande, jämte lika många suppleanter, därav en för ordföranden.

Valen skola gälla för en tid av fyra år. Avgår ledamot under den för honom bestämda tjänstgöringstiden, anställes fyllnadsval, och bör den sålunda valde tjänstgöra under den tid, som för den avgångne återstått.

Av de valda ledamöterna skall minst en vara förtrogen med hästuppfödning och lanthushållning.

Till ledamot må icke, utan vederbörande arméfördelningschefs tillstånd, väljas person, vilken innehar fast anställning vid krigsmakten, eller vilken innehåft dylik anställning och fortfarande är krigstjänstskyldig, eller vilken tillhör beväringen.

I fråga om valbarhet till denna nämnd, rätt att avsäga sig ledamotskap i densamma samt villkoren för nämndens beslutsmässighet gäller i övrigt uti tillämpliga delar, vad i förordningen om kommunalstyrelse på landet finnes för kommunalnämnd i enahanda avseende stadgat.

3. Hästbesiktning skall äga rum en gång för varje kommun under loppet av den tidsperiod, Konungen bestämmer.

Tid och plats för besiktningen bestämmas av Konungens befallningshavande efter den av Konungen eller militär myndighet förordnade ledamotens hörande.

Hästbesiktning bör icke äga rum under den tid av året, då det viktigaste skörde- eller skogsarbetet pågår inom orten, och platsen för densamma väljas med hänsyn till att samling må kunna ske med minsta möjliga omvägar.

Kallelse till hästbesiktning verkställes av Konungens befallningshavande genom kungörelse, som skall införas uti en eller flera av ortens tidningar samt uppläsas minst två gånger i kyrkorna och offentligen anslås inom kommunen.

4. Till hästbesiktning är hästägare förpliktad att inställa samtliga hästar, med undantag av:

a) de hästar, som hästägare enligt § 2 icke äro skyldiga att till krigsbruk avstå;

b) hästar, som vid en föregående besiktning inom kommunen förklarats krigsodugliga;

c) hästar, som det år besiktningen ägt rum icke uppnå eller uppnått fyra års ålder;

d) hingstar;

e) ston, som väntas föla under närmaste fyra veckorna eller hava fölat inom närmast föregående fjorton dagar;

f) hästar, som på grund av sjukdom icke kunna förflytta sig till besiktningsplatsen, eller som på grund av fara för smittas spridande icke böra sammanföras med andra hästar;

g) hästar, som äro lejda för truppernas övningar och som äro i tjänstgöring vid trupperna, då besiktningen äger rum.

Av Konungen bestämmes, huruvida i andra än nu sagda fall befrielse från att inställa häst till hästbesiktning må kunna medgivas.

§ 7.

1. Vid hästbesiktning skall hästbesiktningsnämnden bland de hästar, som hästägare är förpliktad att inställa, uttaga dem, som enligt § 5 skola inställas å mönstringsställena vid krigsmaktens ställande på krigsfot; därvid bör nämnden tillse, att uttagningen, så vitt ske kan, jämnt fördelas.

2. De hästar, som uttagas, skola:

a) vara av kraftig kroppsbyggnad och mäta minst 1,38 meter bakom sadeln;

b) icke vara behäftade med fel, som förringa hästens användbarhet som drag- eller ridhäst;

c) hava en ålder av fyra till sexton år, därest hästen uttages såsom draghäst, och fem till tolv år, därest den uttages såsom ridhäst, dock att fullt inriden häst under fem eller över tolv år även må kunna godkännas.

Skulle hästbesiktningsnämnd finna, att inom en kommun ej äro att tillgå hästar av ovan angivna storlek och beskaffenhet till det antal, som det åligger kommunen att tillhandahålla, må det föreskrivna antalet hästar för denna kommun fyllas med sådana av mindre storlek än 1,38 meters höjd bakom sadeln, därest de i andra avseenden äro av den beskaffenhet, att de enligt bestämmelserna i detta moment äro användbara och kunna godkännas.

3. Uppgift å de hästar, som uttagits samt å deras ägare skall upprättas av kommunens ledamöter i hästbesiktningsnämnden. Uppgiften skall senast andra söndagen efter det hästbesiktningen ägt rum kungöras i kommunens kyrka eller kyrkor samt därefter anslås på landet i det rum, där kommunalstämma vanligen hålles, och i stad i stadsfullmäktiges sessionsrum eller det rum, där allmän rådstuga hålles.

4. Hästägare, som utan laga förfall underlåter att till hästbesiktning i rätt tid framföra häst, vilken skall till sådan inställas, straffas med böter från tio till femtio kronor för varje icke inställd häst och är dessutom underkastad äventyr, att sådan häst varder till hästbesiktning hämtad på ägarens bekostnad.

§ 8.

1. En gång under loppet av den tidsperiod, Konungen bestämmer, skall hästbesiktningsnämnd inom varje kommun i samband med hästbesiktning anställa besiktning även å anspanssfordon, som avses att inställas å mönstringsställena vid krigsmaktens ställande på krigsfot.

Den av Konungen eller av den militära myndighet, Konungen bestämmer, förordnade ledamoten i hästbesiktningsnämnden skall före besiktningen fastställa, huru många fordon, som av hästägarna skola till besiktningen inställas, varefter kommunens ledamöter i samma nämnd utse, vilka fordon hästägare skall till densamma inställa.

Vid besiktningen skall hästbesiktningsnämnden uttaga de fordon, som skola å mönstringsställena inställas. Finnes vid besiktningen ej tillräckligt antal krigsdugliga fordon tillstädes, åligger det kommunen att före besiktningens slut inställa felande antal dylika.

Uttagningen skall införas uti den i § 7 mom. 3 nämnda uppgiften.

2. Beträffande skyldighet att inställa fordon vid hästbesiktning samt böter och hämtningsäventyr för underlåtenhet härutinnan gälla i tillämpliga delar enahanda bestämmelser som ifråga om hästar.

(§§ 9—15 av Kungl. Maj:ts förslag utgå.)

§ 9.

(§ 16 i Kungl. Maj:ts förslag.)

Sedan — — — inställa hästar och annspanssfordon, som uttagits vid senaste besiktning enligt §§ 7 och 8 och som fortfarande — — — sexton år eller för vilken i § 6 mom. 4 f) och g) angivet skäl till befrielse från framställande till besiktning föreligger eller sto — — —.

§ 10.

Lika med § 17 i Kungl. Maj:ts förslag.

§ 11.

(§ 18 i Kungl. Maj:ts förslag.)

Riket indelas — — — i hästutskrivningsområden, vart — — — kommuner (del av kommun eller kommuner).

För varje sådant område — — — §§ 7 och 8 — — —.

§ 12.

(§ 19 i Kungl. Maj:ts förslag.)

Mönstringskommission — — — kommun, ordföranden i hästbesiktningsnämnden för kommunen eller del därav och vid förfall för denne hans suppleant.

Inom — — — — ordförande.

Mönstringskommission — — — — befallningshavande.

§ 13.

(§ 20 i Kungl. Maj:ts förslag.)

Uppstår — — — — — kasserade.

Tillika — — — — — utgift.

Hästägare, som utan laga förfall underlåter att i rätt tid å mönstringsställe inställa honom tillhörande häst eller spanssfordon, som

vid senaste besiktning uttagits, straffas med böter från femtio till femhundra kronor för varje sålunda icke inställd häst eller fordon.

Inställes häst eller fordon med ofullständig utrustning, böte ägaren från tjugofem till etthundra kronor samt ersätte värdet av det, som brister.

§ 14.

1. Över hästägare, vilka utan anmält laga förfall underlåtit att till hästbesiktning och å mönstringsställe i rätt tid inställa häst eller anspanssfordon med tillbehör, vilka de enligt denna lag äro skyldiga att inställa, skola förteckningar länsvis uppgöras och till Konungens befallningshavande insändas; skolande å förteckningarna för varje hästägare angivas hans bostad, där denna är känd, samt, till ledning vid ansvars bestämmande, tillgängliga upplysningar rörande försummelsens beskaffenhet.

Uppgörande och insändande av dylika förteckningar åligger, beträffande hästbesiktning, hästbesiktningsnämndens ordförande och, beträffande mönstring å mönstringsställe, den av Konungens befallningshavande till mönstringskommissionens biträde förordnade protokolls-föraren; skolande i förra fallet nämnden och i senare fallet kommissionen, innan den åtskiljes, sagda förteckningar granska och underteckna.

2. Av de enligt mom. 1 inkommande förteckningar över hästägare skola särskilda utdrag, upptagande dem, vilka Konungens befallningshavande finner sig böra påföra böter enligt § 7, § 8 eller § 13, till vederbörande kronofogdar och magistrater översändas, försedda med Konungens befallningshavandes resolution, att de i utdragen upptagna böter må hos hästägarne omedelbarligen uttagas, därest de icke däremot något invända, men att, därest de vilja för försummelsen styrka laga förfall eller eljest åberopa någon omständighet, som kan leda till deras frikännande från bötesansvar, i vilken händelse de äga undfå skriftlig del av resolutionen i vad dem rör, de skola inom 30 dagar därefter till vederbörande kronofogde eller magistrat ingiva de bevis, som till styrkande av deras mot böternas indrivande gjorda invändningar åberopas, vid påföljd för uraktlåtenhet därav, att böterna utan hinder av samma invändningar må i laga ordning uttagas. Inkommande bevis skola ofördröjligen insändas till Konungens befallningshavande, som, efter prövning av förekommande omständigheter, meddelar beslut i saken.

3. Åtnöjes hästägare icke med Konungens befallningshavandes beslut, varigenom böter blivit honom slutligen påförda, äger han att, inom trettio dagar efter erhållen del av beslutet, till Konungens befallnings-

havande ingiva sina till Konungen ställda underdåniga besvär, vilka därpå av Konungens befallningshavande jämte eget yttrande till lantförsvarsdepartementet insändas. Besvären må även till Konungens befallningshavande med posten insändas; och skall i sådant fall behörigen styrkas, att den klagande egenhändigt undertecknat besvärsskriften, eller att densamma på hans begäran eller med hans samtycke blivit uppsatt.

4. Böter enligt denna lag tillfalla den kommun, som den bötfällda tillhör.

5. Saknas tillgång till gäldande av böter enligt denna lag, skola de förvandlas enligt allmän strafflag.

§§ 15—23.

Lika med resp. §§ 21—29 i Kungl. Maj:ts förslag.

§§ 24 och 25.

Lika med resp. §§ 30 och 31 i Kungl. Maj:ts förslag.

§ 26.

(§ 32 i Kungl. Maj:ts förslag.)

Hästar — — — — jämlikt §§ 10 och 19 — — — — —

§ 27.

(§ 33 i Kungl. Maj:ts förslag.)

De — — — — — jämlikt §§ 10 och 19 — — — — —

§ 28.

De närmare föreskrifter, som för verkställigheten av denna lag bliva erforderliga, meddelas av Konungen.

Denna lag skall tillämpas från och med den 1 december 1915, då följaktligen såväl lagen angående anskaffande av hästar och fordon för krigsmaktens ställande på krigsfot den 24 maj 1895 med däri senare gjorda ändringar, som ock de av Konungen för sagda lags tillämpning

meddelade närmare föreskrifter, så vitt de strida mot innehållet av denna lag, skola upphöra att gälla.

Övergångsstudgande.

Intill dess i § 6 mom. 1 föreskriven hästbesiktning inom kommunen ägt rum, skall i § 7 mom. 1 omförmäld uttagning av hästar och i § 8 mom. 1 omförmäld uttagning av anspanssfordon därstädes verkställas årligen i december månad av hästbesiktningsnämnden. I detta fall ingår ej uti sagda nämnd den ledamot, som enligt § 6 mom. 2 skall förordnas av Konungen eller den militära myndighet, Konungen bestämmer.»

Herr Runefors motion är av följande lydelse:

»I Kungl. Maj:ts proposition, nr 182, om förslag till lag angående anskaffande av hästar och fordon för krigsmaktens ställande på krigsfot, skall, enligt propositionen §§ 8, 9, kommunerna betala åsamkade kostnader för skrivmaterialier, postporton och skrivhjälp, dels också dagtraktamenten och resekostnadsersättningar till hästuttagningsnämndens ordförande och ledamöter.

Som det väl kan anses, att nämnda förrättningar äro rena statsangelägenheter, är det oriktigt att städer och kommuner i ett sådant här särskilt fall skola träda emellan. Då därtill riksdagen vid flera tillfällen uttalat sig för en utjämning av skatterna till förmån för hårt skattetyngda kommuner, och förhållandena kommunerna emellan äro så olika angående det antal av hästar och fordon, som skola uttagas, så anser jag också detta vara en bidragande orsak till en sådan ändring i Kungl. Maj:ts ovannämnda proposition, att alla de kostnader, som i följd av ifrågavarande lag kunna vållas landskommuner, städer och landsting under fredstid skola utgå av statsmedel allena.

Jag hemställer alltså, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i den i Kungl. Maj:ts proposition, nr 182, innehållna lagen, att alla de utgifter, som i följd av lagen kunna drabba kommuner, städer och landsting, och särskilt de i §§ 8 och 9 av lagen angivna, komma att drabba statsverket allena; och torde vederbörande utskott formulera de ändringar av lagen, som av detta yrkande föranledas.»

Den av herr Hildebrand väckta motionen har följande lydelse:

»Av det till den kungl. propositionen nr 182 bilagda utdraget av statsrådsprotokollet framgår, att chefen för generalstaben redan år 1908

föreslagit anordnandet av *periodiskt återkommande hästbesiktningar* i fred, bl. a. för att härigenom kunna erhålla en *tillförlitlig häststatistik* att lägga till grund för fördelningen på de olika kommunerna av det antal hästar av olika slag, som vid mobilisering skola från desamma utskrivas. Ifrågasvarande besiktningar skulle inom varje kommun utföras av en nämnd, vari en av Kungl. Maj:t eller militär myndighet förordnad ledamot skulle ingå, och besiktningen skulle omfatta samtliga kommunens hästar med några undantag. Besiktningen vore, som utav en av chefen för generalstaben år 1909 i samband med förslag till ny hästutskrivningsförfordning avgiven skrivelse framgår, avsedd att för hela riket, med undantag av några mera avlägset belägna delar, äga rum vart annat år. Av nämnda skrivelse framgår vidare, att den av Kungl. Maj:t eller militär myndighet förordnade ledamoten är avsedd att vara en militärt sakkunnig person på det ifrågasvarande området (officer i reserven). Behovet av en tillförlitlig häststatistik framgår tydligt av den motivering generalstabschefen härför anført och vari även departementschefen instämmer.

Departementschefen har emellertid icke ansett sig böra förorda generalstabschefens förslag på grund av därmed förenade kostnader (av chefen för generalstaben beräknade till omkring 60,000 kronor årligen) och det besvär för hästägarna, som hästbesiktningarna skulle medföra, utan vill nå syftemålet — en tillförlitlig häststatistik — genom andra åtgärder; på denna grund har i Kungl. Maj:ts förslag till ny hästutskrivningslag icke intagits någon bestämmelse om allmänna hästbesiktningar i fred.

Syftemålet med de av generalstaben föreslagna hästbesiktningarna är att åstadkomma en ur *militär* synpunkt tillfredsställande häststatistik, d. v. s. uppgifter, utvisande dels antalet *krigsdugliga* hästar över huvud taget, dels huru dessa hästar fördela sig på de olika hästkategorier, som ur militär synpunkt komma i betraktande, nämligen ridhästar och olika slag av draghästar.

En dylik statistik vill departementschefen, såsom av statsrådsprotokollet framgår, erhålla genom anordnande av *hästräkningar*. De i samband med hästräkning av honom anvisade åtgärderna — försöksmobilisering och årlig uttagning av de hästar, som vid mobilisering skola inställas till mönstring — äro givetvis icke ägnade att åstadkomma en tillförlitlig översikt över huru hela tillgången å hästar inom en kommun fördelar sig på krigsdugliga och icke krigsdugliga samt inom de krigsdugliga på ridhästar och draghästar med olika kvalifikationer. De tjäna andra ändamål, till vilka jag senare återkommer.

Den frågan framställer sig emellertid, om det angivna målet verkligen kan nås på den av departementschefen föreslagna vägen. Det synes nästan — av statsrådsprotokollet att döma — som om departementschefen under hänvisning till 1905 års statistiska kommitté tänkt sig, att hästräkningen skulle kunna ske medelst utsända frågekort. Detta förefaller likväl mer än tvivelaktigt. Det torde redan vara svårt att på grund av en del uppgifter angående en hästs utseende och beskaffenhet kunna avgöra, huruvida djuret är krigsdugligt eller icke, och ännu mycket svårare, för att ej säga omöjligt, torde det vara att på grund av dylika uppgifter sluta sig till huruvida hästen lämpar sig för bruk som ridhäst eller draghäst i en viss speciell användning. Detta särskilt på den grund att tillgången icke endast å dresserade ridhästar utan över huvud taget å varmblodiga hästar inom stora delar av vårt land torde vara så ringa, att behovet av ridhästar för krigsmaktens behov antagligen måste trots därmed förenade olägenheter delvis fyllas med kallblodiga hästar av arbetstyp. Att utan okulär besiktning av sakkunnig person få avgjort, huruvida en dylik häst alls kan användas för ridbruk, torde i de flesta fall icke vara möjligt, så beroende som detta är av en mångfald faktorer. Att hästägarna själva skulle kunna avgöra, huruvida en häst är krigsduglig eller ej och i förra fallet till vilken kategori han bör hänföras, är naturligtvis i flertalet fall alldeles uteslutet. Jag lämnar här åsido den för övrigt mycket stora sannolikheten, att ägaren, av fruktan för att hästen skall vid mobilisering uttagas, söker inränga honom under rubriken »icke krigsduglig».

På grund av ovanstående synes en hästräkning med användning av frågekort på intet sätt kunna bli effektiv med hänsyn till de militära fordringarna på en sådan. Göres åter hästräkningen i form av en besiktning, är man inne på den i generalstabschefens förslag framhållna principen, då givetvis hästräkningen måste återkomma med tämligen korta mellantider.

Ett annat syftemål, som från militärt håll upprepade gånger framhållits, är att de hästar, som vid mobilisering för krigsmaktens behov avstås, skola *i fred namneligen uttagas*, i motsats mot nu gällande förhållanden, då det i fredstid blott bestämmes att en viss hästägare skall vid mobilisering lämna så och så många hästar. Enligt generalstabschefens förslag till ny lag skulle denna fredsuttagning ske vid hästbesiktningarna, alltså som förut nämnts i allmänhet vart annat år.

Den av departementschefen framhållna olägenheten av 2-års perioderna, vilka väl torde föreslagits bl. a. med hänsyn till hästägarnas intresse och av kostnadsskäl, torde utan svårighet kunna motverkas genom

att vid fredsuttagningen lägga på en något större reserv än vid ettårsperioder vore behöfligt.

Vida mer betydande är den olikhet, som ligger däri, att enligt generalstabens förslag uttagningen göres vid hästbesiktningarna och under medverkan av en militärt sakkunnig person, vilket den enligt Kungl. Maj:ts förslag av Kungl. Maj:ts befallningshavande förordnade ledamoten av hästuttagningsnämnden endast undantagsvis torde kunna förutsättas vara. Vore tillgången å krigsdugliga hästar, särskilt av kategorien ridhästar, överallt riklig, skulle nämnda förhållande visserligen icke vara så betänkligt, då man ju uti alla i någon mån tvivelaktiga fall kunde hålla sig på den säkra sidan och hänföra hästen till den lägre kategorien. Nu torde emellertid tillgången å mera kvalificerade krigsdugliga hästar vara ytterst ojämnt fördelad inom olika delar av landet. Med hänsyn till nödvändigheten av en snabb mobilisering kunna hästarna givetvis ej heller uttagas alltför långt ifrån förläggningsorterna för de truppförband, för vilka de äro avsedda. Således är det sannolikt, att exempelvis i trakten av större garnisonsorter en jämförelsevis stor uttagning blir nödvändig. Redan av den nuvarande hästutskrivningslagens ordalydelse (§ 2) framgår, att man räknat med en dylik eventualitet. För att under sådana omständigheter kunna uttaga särskilt det erforderliga antalet för ridbruk användbara hästar, måste man strängt hushålla med den förhandenvarande tillgången, och svårigheten att avgöra om en häst kan hänföras till någon av de högre kategorierna blir därför ofta aktuell. Det är tydligt, att en icke militärt sakkunnig person har mycket svårt att härvidlag träffa rätt. Lika tydligt är, att gallringen väsentligt underlättas, om den göres bland ett större antal samtidigt närvarande hästar, än om besiktningsmännen skola gå från gård till gård. I nu berört avseende är Kungl. Maj:ts förslag icke ägnat att säkerställa uttagningen av endast fullt krigsdugliga hästar, särskilt för ridbruk lämpade sådana.

Denna svaghet kommer vid mobilisering att göra sig kännbar så tillvida, att dels ett större antal hästar måste inställas till mönstring, för att man skall få tillfälle att gallra, dels att proceduren vid inmönstringen tydligen måste göras väsentligt vidlyftigare, än om hästen redan i fred av en militärt sakkunnig klassificerats efter de militära kraven.

Båda dessa omständigheter medföra, att den tid, som åtgår innan truppförbandet får sina hästar, förlänges, och i värsta fall kan det nog inträffa, att en brist å krigsdugliga hästar uppstår. Mobiliseringens hastighet och säkerhet komma tvivelsutan att lida härav.

Det återstår att undersöka, i vad mån av departementschefen ifrågasatta försöksmobiliseringar av hästar äro ägnade att motverka ovan angivna svagheter hos Kungl. Maj:ts förslag. Försöksmobiliseringar komma alltid att vara önskvärda, vilket system som för övrigt användes, enär systemets resultat då tydligast framgår. Det är dock givet, att försöksmobiliseringar av kostnads- och andra skäl ej kunna särdeles ofta återkomma. Uttagningens storlek växlar, i samma mån organisationen utvecklas, och resultatet av en försöksmobilisering, beträffande huruvida tillräckligt antal krigsdugliga hästar uttagits, mister därför sin giltighet, så snart en ökad uttagning erfordras, oavsett om någon längre tid förflutit. Vad beträffar ridhästarna, torde, som redan antytts, på många håll en avsevärd del av de erhållna hästarna icke komma att fylla de fordringar, som ur militär synpunkt måste uppställas på riddjur. En försöksmobilisering kommer alltså, vilket system för uttagningen som än användes, sannolikt att giva till resultat, att en viss procent av de som ridhästar inmönstrade äro olämpliga härtill. Men en försöksmobilisering kan aldrig giva ett utslag, huruvida så lämpliga hästar uttagits som under de givna förhållandena varit möjligt. Detta måste man söka säkerställa genom sättet för uttagningens anordnande, och i detta avseende är Kungl. Maj:ts förslag som förut visats alldeles icke be- tryggande.

I generalstabens förslag till ny hästutskrivningslag (§ 5:5) stadgas bötesansvar för hästägare, som underlåter att vid mobilisering till mönstring inställa uttagen häst, eller som inställer häst med ofullständig utrustning. Någon motsvarande bestämmelse saknas i Kungl. Maj:ts förslag. Där återfinnes den nuvarande bestämmelsen om tvångsuttagning inom kommunen, därest till följd av kassation brist uppstår i det antal hästar, som skall inom kommunen inställas, samt om tvångsuttagning eller inköp av felande antal hästar, därest den inom kommunen tillsatta nämnden uraktlåtit att uttaga föreskrivet antal hästar eller de uttagna hästarna icke inställts till mönstring, varande i sistnämnda fall den försumliga hästägaren ersättningsskyldig till kommunen, därest denna härigenom tillskyndas utgift.

Även om genom nu nämnd tvångsuttagning eller inköp av hästar det bestämda antalet kan uppbringas, föranledes dock härigenom lätteligen tidsutdräkt till men för truppförbandets mobiliseringshastighet. Det är därför synnerligen önskvärt, att en dylik eventualitet förebygges. Det enda verksamma medlet härför synes vara det av generalstabschefen föreslagna, nämligen böter för försumliga hästägare. Icke minst vore bötesansvar av behovet, därest försummelsen är inskränkt till de per-

sedlar, som skola åtfölja inställd häst, för vilket fall Kungl. Maj:ts förslag i likhet med den nuvarande lagen saknar bestämmelser.

I det senast nämnda avseendet kunna de i utsikt ställda försöksmobiliseringarna knappast få någon betydelse.

Vad ovan anförts i fråga om uttagning av hästar, gäller jämväl i tillämpliga delar angående anspanssfordon. Beträffande uttagning av motorfordon har Kungl. Maj:ts förslag i allt väsentligt följt generalstabschefens, och behovet av de föreslagna bestämmelserna synes obestridligt.

Det skall ej förnekas, att Kungl. Maj:ts förslag i några avseenden — huvudsakligen beträffande automobilanskaffning vid mobilisering — innebär förbättringar gent emot den nuvarande lagen. Men frångående i ovan berörda fall av de principer, som framhållas i chefens för generalstaben förslag, vilket enligt statsrådsprotokollet av samtliga i ärendet hörda militära myndigheter understödjes, är på anförda skäl, lindrigast sagt, betänkligt och synes mig göra förslaget i dess nuvarande skick i stort sett alldeles otillfredsställande. Ja, jag går till och med så långt i mitt påstående, att, utan en i fred skedd okulär allmän hästbesiktning av militärt sakkunnig person i förening med en uttagning namligen, härens behov av lämpliga hästar icke kan vid mobilisering tillgodoses. Denna brist i vår lagstiftning, vilken brist icke undanrödjes av Kungl. Maj:ts förslag, medför icke blott att våra truppers krigsberedskap och stridsvärde icke bliva i erforderlig grad tillgodosedda, utan även att landets hästmateriel utsättes för obehöfliga och säkerligen mycket stora förluster. Ty alla de för krigsbruk odugliga eller olämpliga hästar, som med nuvarande och föreslagna lagbestämmelser komma att inmönstras vid mobilisering, komma att fort brytas ned under ett fälttågs hårda strapatser. Procenten kasserade hästar torde därför under den första krigsmånaden komma att bliva oerhört stor. Det nuvarande och av Kungl. Maj:t föreslagna systemet för härens tillgodoseende av hästar vid mobilisering kan därför betecknas såsom ett slöseri med vårt under ett krig så gott som oersättliga hästmateriel.

Bättre än att antaga en ny lag, som i viktiga avseenden icke avhjälpes de nu rådande bristerna, torde vara, att intill dess ett nytt förslag kan varda utarbetat med betraktande av de i chefens för generalstaben förslag av år 1908 framhållna grundläggande principerna — de nuvarande bestämmelserna för utskrivning av hästarna och anspanssfordonen behållas orubbade, och att nuvarande lag fullständigast med de bestämmelser, som erfordras för att utskrivning av motorfordon skall vara möjliggjord.

§ 1.

- § 7.

1. Sedan förordnat blivit om krigsmaktens ställande på krigsfoth, kan till inlösen för statens räkning uttagas det antal till krigsbruk tjänliga fordon, som, utöver vad förut finnes till krigsmaktens förfogande, är för krigsmakten erforderligt.
2. Med varje fordon skall följa dess vanliga tillbehör; till fordon, avsett för anspann, skall dessutom avlämnas selyg och till motordrivet fordon drivmedel och smörjämne för transport till utrustningsorten samt reservdelar i mån av tillgång.
3. De för anspann avsedda fordonens fördelning på kommunerna bestämmes vart femte år av Konungen; och gälla, beträffande uttagning till tillhandahållande ävensom inlösningsprisets fastställande i tillämpliga delar enahanda bestämmelser, som i fråga om hästar.
4. De motordrivna fordonens fördelning på länen bestämmes minst vart tredje år av Konungen med hänsyn, så långt ske kan, till den inom varje län befintliga tillgången å till krigsbruk tjänliga sådana. Kungl. Maj:ts befallningshavande uttager inom länet de fordon, som skola tillhandahållas, och utsätter, på förslag av vederbörande militärmyndighet, mönstringsställen och tider, vilka delgivas vederbörande fordonsägare och å vilka det åligger dessa att inställa fordonen.

Fordonens duglighet prövas och inlösningspriset fastställs av en mönstringskommission, bestående av tre medlemmar, utsedda en av militärmyndighet, en av Kungl. Maj:ts befallningshavande och en av vederbörligt landsting eller stadsfullmäktige i stad, som ej i landsting deltagar. Mönstringskommissionen biträdes av en protokollsförare, som av Kungl. Maj:ts befallningshavande förordnas.

Uppstår, i följd av kassation eller uraktlåten inställelse, brist i det antal fordon, som skall från länet uttagas, åligger mönstringskommissionen, med biträde av Kungl. Maj:ts befallningshavande, att, därest tillgången inom länet så medgiver, omedelbart draga försorg om anskaffandet av de felande fordonen och dessas inställande vid vederbörlig truppavdelning.

I övrigt gälla i tillämpliga delar enahanda bestämmelser som i fråga om fordon, avsedda för anspann.

5. Med motordrivet fordon avses jämväl motorcykel.

dels att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag redan till nästkommande års riksdag rörande sådan lagstiftning i ärendet, att härens förseende vid krigstillfälle med hästar och anspannsfordon kommer att grunda sig på i fred av sak-kunniga personer företagen okulär besiktning av samtliga hästar även-som anspannsfordon och på i fred skedd uttagning av de erforderliga hästarna och fordonen, samt att till säkerställande av hästarnas och fordonens inställelse vid mobilisering ansvar stadgas för ägares försummelse härutinnan.»

**Utskottets
yttrande.**
Historik.

Med underdånig skrivelse den 17 november 1908 har chefen för generalstaben för Kungl. Maj:ts vidare åtgärd överlämnat ett inom generalstaben uppgjort förslag till lag angående anskaffande av hästar och fordon för krigsmaktens ställande på krigsfot (hästutskrivningslag), vilket förslag avsåge att ersätta den nu i ämnet gällande lagen av den 24 maj 1895 med däri den 13 juni 1902 gjorda ändringar.

Nämnda förslag skilde sig från gällande lag huvudsakligen därutinnan, att enligt förslaget redan under fredstid skulle anordnas periodiska hästbesiktningar, genom vilka man skulle vinna en tillförlitlig översikt över antalet krigsdugliga hästar i riket. Dessa besiktningar skulle verkställas av en hästbesiktningsnämnd. Vid besiktningen skulle hästägarna i regeln vara skyldiga att inställa sina samtliga hästar. Bland de inställda hästarna skulle besiktningsnämnden uttaga det antal, som angäves i fastställd mobiliseringsplan. Även fordon skulle av nämnden besiktigas och uttagas.

Vid krigsmaktens ställande på krigsfot skulle en mönstringskommission, av ungefär enahanda sammansättning som motsvarande kommission enligt 1895 års lag, pröva de uttagna hästarna med hänsyn till deras krigsduglighet ävensom bestämma ersättning för hästar och fordon, som avstodes till krigsmakten. För ägare av häst eller fordon, vilken eftersatte sina skyldigheter med avseende på hästs eller fordons inställande inför besiktningsnämnden eller mönstringskommissionen, stadgade förslaget bötesansvar.

Såsom skäl för lagförslaget har chefen för generalstaben i nämnda skrivelse anført, bland annat, att den statistik, varå fördelningen på kommunerna av det för krigsmaktens ställande på krigsfot erforderliga antalet hästar grundades, nämligen »Bidrag till Sveriges officiella statistik, serien N, jordbruk och boskapsskötsel» lede av ur militär synpunkt väsentliga brister. Dels vore nämligen berörda statistik mindre tillförlitlig på grund av det sätt, varpå de statistiska uppgifterna insamlades, ävensom i följd därav, att de statistiska uppgifterna för flera kommuner vore ända till 5 å 6 år gamla, dels ock saknades i denna statistik varje uppgift om hästbeståndets beskaffenhet. Olägenheten av sistnämnda brist vore påtaglig, då de uttagna hästarne skulle användas för väsentligen olika ändamål, såsom till ridhästar, draghästar vid artilleriet och draghästar för trängfordon. Det mest tillförlitliga sättet att avhjälpa de angivna missförhållandena vore att under fredstid med viss tids mellanrum anordna hästbesiktningar, varigenom en ur militär synpunkt be- tryggande statistik över landets hästmateriel skulle erhållas. Genom dylika besiktningar skulle fördelningen på kommunerna av de hästar, som skulle uttagas, grundas på verkliga antalet till krigsbruk dugliga hästar och större sannolikhet vinnas för att truppförbanden verkligen erhöles den klass hästar, varav de vore i behov. Ett viktigt skäl för införandet av hästbesiktningar i fred vore även, att genom med desamma förbunden uttagning av hästarna i fred förkortades den tid, som erfordrades från mobiliseringsorderns utfärdande till hästarnas inställelse å utrustnings- orterna. Nämnda tid ställde sig i vårt land till följd av de otillfreds- ställande bestämmelserna om förberedelser i fred för hästutskrivningen väsentligt ogynnsammare, än vad fallet vore i så gott som alla andra stater.

Sedermåra har chefen för generalstaben i en till Kungl. Maj:t ställd skrivelse av den 19 december 1914 erinrat, att efter tillkomsten av lagen den 24 maj 1895 angående anskaffande av hästar och fordon för krigsmaktens ställande på krigsfot andra transportmedel för lands-

vägstrafik, än de hittills vanliga fordonen, nått sådan utveckling, att de blivit tjänliga för krigsbruk, nämligen de motordrivna fordonen. De sistnämnda fordonens stora betydelse för arméns transport- och förbindelseväsen m. m. vore uppenbar och vid olika tillfällen framhållen; tillgången på motordrivna fordon inom landet vore numera sådan, att den möjliggjorde desammas utnyttjande, men måste de redan vid mobiliseringen kunna uttagas till de olika truppavdelningarna och sammanföras till lämpliga förband. Ett oavvisligt behov gjorde sig sålunda gällande att, i enlighet med de genom lagen angående anskaffande av hästar och fordon för krigsmaktens ställande på krigsfot fastställda grunder, kunna genast vid mobilisering uttaga de motordrivna fordon, som erfordrades för armén, för att därmed tillföra denna ett med hänsyn till nutidens krigföring erforderligt tillskott i försvarskraft och rörlighet. I anledning av vad sålunda anförts har chefen för generalstabens anhållit, att Kungl. Maj:t täcktes förelägga riksdagen skrivelsen bifogade förslag till ändrad lydelse av 1 och 7 §§ i lagen den 24 maj 1895 angående anskaffande av hästar och fordon för krigsmaktens ställande på krigsfot.

Förslaget innebär huvudsakligen: att de motordrivna fordonen skulle av Konungen fördelas på de olika länen minst vart tredje år med hänsyn, så långt ske kunde, till den inom varje län befintliga tillgången på sådana fordon, tjänliga till krigsbruk; att Konungens befallningshavande här efter skulle uttaga de fordon inom länet, vilka skulle inställas till mönstring; att fordonens duglighet och inlösningspriset för desamma skulle fastställas av en mönstringskommission, bestående av tre medlemmar, utsedda redan i fred, en av militärmyndighet, en av Konungens befallningshavande och en av landsting eller av stadsfullmäktige i stad, som ej deltagit i landsting; samt att vid kassation eller uraktlåten inställelse mönstringskommissionen skulle, därest tillgången inom länet så medgäve, med biträde av Konungens befallningshavande, omedelbart draga försorg om anskaffande av de felande fordonen och dessas inställande vid vederbörlig truppavdelning.

Över ifrågavarande två förslag hava yttranden infordrats såväl från arméfördelningscheferna och andra vederbörande militära myndigheter som ock från samtliga Konungens befallningshavande.

Beträffande det av generalstabschefen framlagda förslaget om periodiska besiktningar i fred av hästar och fordon hava därvid ett flertal Konungens befallningshavande i väsentliga avseenden framställt anmärkningar. De föreslagna hästbesiktningarna hava ansetts mera betungande än som vore nödvändigt och ej heller kunna fylla sitt ändamål, då de-

samma enligt förslaget skulle ske med flera års mellanrum. Under tiden mellan tvänne besiktningar kunde avsevärda förändringar inträffa, i det att uttagen häst bytte ägare, bleve överårig eller doge, och skulle detta medföra, att beräknat antal hästar icke komme att inställas vid mönstringen. Därjämte har anmärkts, att förslagets genomförande komme att medföra icke obetydliga utgifter för statsverket.

Ifråga om generalstabschefens förslag om uttagande av motordrivna fordon för krigsbruk hava åtskilliga Konungens befallningshavande anført, att det föreslagna åliggandet för Konungens befallningshavande att uttaga de motordrivna fordon, som skola tillhandahållas, icke, på sätt generalstaben ansett, kunde fullgöras med ledning av de uppgifter å automobiler, försedda med igenkänningsmärken, vilka hos länsstyrelsen förefunnes enligt förordningen om automobiltrafik den 21 september 1906. Dessa hos Konungens befallningshavande befintliga uppgifter lämnade nämligen endast ledning till kännedom om, vilka automobiler av Konungens befallningshavande tilldelats igenkänningsmärken, men icke rörande vilka automobiler vid en viss tidpunkt funnes i bruk inom ett visst län. Oavsett att många av de i en viss länsstyrelses register från och med år 1907 upptagna automobiler numera ej vidare vore i användning inom samma län, funnes å andra sidan därstädes i bruk en hel del automobiler, försedda med igenkänningsnummer, tilldelade av Konungens befallningshavande i andra län. Någon skyldighet att anmäla, när en automobil ej vidare användes inom ett visst län eller när automobil försålles till användning i annat län, än där automobilen tilldelats igenkänningsmärke, funnes ej enligt nuvarande automobilförordning. Lika litet ålæge det den, vilken inköpt en med igenkänningsmärke redan försedd automobil, som skulle användas i ett annat län, än där densamma tilldelats märket, att låta omregistrera automobilen i det län, där den skulle företrädesvis brukas.

I anledning av de mot generalstabschefens förslag sålunda framställda anmärkningar har inom lantförsvarsdepartementet utarbetats ett nytt förslag till lag angående anskaffande av hästar och fordon för krigsmaktens ställande på krigsfot, vilket förslag med Kungl. Maj:ts förevarande proposition förelagts riksdagen.

Beträffande grunderna för Kungl. Maj:ts förslag i avseende å uttagande av hästar och andra fordon än automobiler, i förslaget benämnda Grunderna för förslaget.

anspannsfordon för krigsbruk, har departementschefen till statsrådsprotokollet anfört följande:

»På sätt jag redan framhållit, har chefen för generalstaben föreslagit sådan ändring i nu gällande bestämmelser rörande uttagning av hästar och fordon för krigsbruk, att periodiska häst- och fordonsbesiktningar skulle äga rum inom varje kommun i riket.

Givetvis skulle en sådan anordning vara ägnad att, bättre än det nuvarande systemet, bereda vederbörande en noggrann kännedom om tillgången inom riket på hästar, lämpliga till krigsbruk, och om häststammens beskaffenhet. Å andra sidan torde sådana hästbesiktningar, för att den föreslagna anordningen må vinna den största möjliga effektivitet, böra hållas oftare än vad chefen för generalstaben synes hava ifrågasatt och helst varje år. Men därmed växa också de betänkligheter, som äro att framställa mot en sådan besiktning och som, på sätt förut omförmäls, framhållits i några av de från Konungens befallningshavande avgivna yttrandena. Särskilt torde ett störande inflytande på industri och jordbruk kunna befaras av förslagets genomförande. Kostnaderna för dylika besiktningar bliva ej heller ringa. Vid sådant förhållande har jag ansett mig böra överväga, om icke det syfte, som skulle tillgodoses med nämnda hästbesiktningar, må kunna vinnas med mindre olägenhet och tunga för hästägarna.

Chefen för generalstaben har i sin förevarande skrivelse anfört, att statistiken över hästbeståndet i landet måste ur militär synpunkt anses lida av väsentliga brister; uppgifterna i detta hänseende hade visat sig mindre tillförlitliga på grund av det sätt, varpå de insamlades, vilket mindre ofta torde ske genom lokal undersökning. Härvid torde jag få erinra om, att den av Kungl. Maj:t under 1905 tillsatta statistiska kommittén i sitt år 1908 avgivna betänkande angående jordbruksstatistiken föreslagit, att lokalundersökningar, avseende, bland annat, antalet hästar och andra husdjur, skulle efter en enhetlig och detaljerad plan anordnas för varje ort vart femte år. I nämnda betänkande har kommittén emellertid framhållit, att, därest för militära ändamål kännedom om antalet hästar i riket vid ett visst tillfälle skulle anses erforderligt, behovet härav kunde tillgodoses genom en speciellt för detta ändamål tillkommen hästräkning. Kommittén har också genom företagna försök visat, att en kreatursräkning medelst utsända frågekort kan, därest lämpliga mellanhänder användas, bliva med avseende på noggrannheten ganska tillfredsställande.

Då ju endast en del av häststammen skall vid mobilisering uttagas, torde växlingarna i häststammens storlek och beskaffenhet näppeligen

bliva så hastiga, att dylika hästräkningar behöva allt för ofta vidtagas. Det förefaller mig därför, som om sådana hästräkningar skulle kunna giva en god vägledning i förevarande avseende. Kunde så vid ett eller annat tillfälle, såsom skedde år 1900, en försöksmobilisering av hästar och fordon komma till stånd, skulle tvivelsutan de erfarenheter, som därvid komme att inhämtas, bliva av stor betydelse för den ur militär synpunkt nödiga kännedomen om landets hästbestånd.

Genom vidtagande tid efter annan av de av mig nu antydda åtgärder — hästräkning och försöksmobilisering av hästar — torde det med generalstabschefens lagförslag avsedda syfte i viss mån tillgodoses. Men med allenast nu berörda åtgärder, som ju äro av mera tillfällig natur och dessutom föranleda betydande kostnader, kan man icke låta sig nöja. Då det alltså gäller att finna en anordning, som är praktiskt tillfredsställande utan att vara allt för betungande för staten eller de enskilda, synes det ligga närmast att tillse, huruvida icke de i 4 § av gällande lag givna bestämmelserna om uttagning av hästar kunna omarbetas därhän, att de bliva mera verksamma än nu lärer vara fallet. Jag har därvid kommit till den uppfattningen, att det är möjligt att, med utgångspunkt från vad som nu gäller, genom en förändrad organisation av hästuttagningsförfarandet väsentligen öka detsammans effektivitet.»

I fråga om berörda omorganisation av hästuttagningsförfarandet anför departementschefen vidare:

»Departementsförslagets system är följande. Varje kommun är ansvarig för, att ett visst av Konungen bestämt antal hästar och anspanssfordon vid mobilisering inställes till mönstring. Vilka hästar och fordon, som skola inställas, avgöres redan under fredstid av en särskild nämnd, hästuttagningsnämnden. Nämnden eller några av dess ledamöter skola verkställa besiktning, dock endast av de uttagna hästarna, icke, såsom generalstabschefen ifrågasatt, av samtliga hästar inom kommunen. Vid mobilisering provas de inställda hästarna och fordonen med avseende på krigsduglighet av en — ävenledes redan i fred tillsatt — mönstringskommission, som tillika bestämmer, vilka av dem som, till i fastställd mobiliseringsplan angivet antal, skola avstås för krigsmaktens behov, ävensom fastställer ersättningsbeloppen. Befinnes vid mönstring brist i vederbörliga antalet häst eller anspanssfordon, inträder kommunens ansvarsskyldighet.»

Såsom allmän motivering för förslagets bestämmelser om anskaffande av automobiler har departementschefen anført:

»Automobiler äro ju att hänföra till fordon och måste således, om också icke särskilt avsedda vid tillkomsten av 1895 års lag, anses re-

dan nu falla under nämnda lags bestämmelser. Då emellertid de i sagda lag givna stadganden rörande anskaffande av fordon icke i allo äro lämpliga, när det gäller anskaffande av automobiler, är jag, lika med generalstabschefen, av den uppfattningen, att automobilerna böra bliva föremål för särskilda bestämmelser i hästutskrivningslagen. På sätt jag förut aufört, hava flera av de hörda myndigheterna framhållit de svårigheter, som under nuvarande förhållanden skulle möta för det av chefen för generalstaben föreslagna uttagandet av automobiler genom länsstyrelsernas försorg. Emellertid kunna i detta hänseende sådana förändringar antagas inträda, att det av chefen för generalstaben i detta hänseende avgivna förslag bör kunna godtagas. Inom civildepartementet föreligger nämligen, på sätt jag av chefen för detta departement inhämtat, ett förslag till sådana ändringar av förordningen om automobiltrafik, att ett genomfört registreringssystem för automobiler och motorcyklar skulle komma till stånd. Sistnämnda förslag innehåller huvudsakligen, att över automobiler skall inom varje län av Konungens befallningshavande föras ett särskilt automobilregister enligt närmare bestämmelser i automobilförordningen och de föreskrifter därutöver, som Konungen kan komma att meddela, att automobilerna av vederbörande ägare skola anmälas för registrering inom det län, där ägare är mantalsskriven eller där automobilen företrädesvis skall brukas, att övergång av äganderätt till automobil skall anmälas för registrering, att, om automobil i följd av ägarens flyttning eller andra förhållanden företrädesvis skall brukas i annat län, än där den registrerats, automobilen skall överflyttas till registret för det län, där den skall brukas, samt att, om automobilen förstörts eller eljest ej vidare kommer att brukas här i riket eller om förbud utfärdas för automobilens användande, anmälan härom likaledes skall göras för registrering. Tillika upptager förslaget bestämmelser om, att i automobilregister skola införas vissa beskrivande uppgifter å registrerade automobiler ävensom ägarens namn, yrke och hemvist. Med de sålunda föreslagna bestämmelserna, vid vilkas utarbetande särskilt avseende fästats vid chefens för generalstaben nu förevarande förslag samt de erinringar, som framställt mot detsamma, bliva de olika länens automobilregister så tillförlitliga, att de kunna ligga till grund för ett uttagande genom Konungens befallningshavandes försorg av de automobiler inom varje län, som erfordras för krigsbruk. Åtskilliga andra av de uppgifter, som, på sätt nyss omförmäls, enligt nyssberörda författningsförslag skola införas i automobilregistren, såsom om automobilernas storlek, drivkraft och motorstyrka, komma, även de,

att underlätta ett sådant uttagande och medgiva ett bedömande av de olika automobilernas lämplighet för krigsbruk. Jag anser i följd härav, att den av chefen för generalstaben föreslagna uttagningen genom Kungl. Maj:ts befallningshavandes försorg av de automobiler inom länen, som lämpa sig för krigsbruk, kan genomföras, efter det automobilförordningen undergått de ändringar, som nyss berörts. Bestämmelser om anskaffande av automobiler hava sålunda, i huvudsaklig överensstämmelse med vad generalstabschefen därutinnan föreslagit, upptagits i det inom lantförsvarsdepartementet utarbetade förslaget till hästutskrivningslag.»

Det av departementschefen omförmälda förslaget angående ändring i vissa delar av förordningen angående automobiltrafik, avseende införande av ett registreringssystem för automobiler och motorecyklar, har med Kungl. Maj:ts proposition, nr 156, förelagts riksdagen, och har det samma hänvisats till utskottet för behandling.

Beträffande det närmare innehållet av Kungl. Maj:ts förslag får utskottet hänvisa till kungl. propositionen och därvid fogade utdrag av statsrådsprotokollet.

Angående de i ämnet väckta motionerna kommer utskottet att avgiva yttrande i samband med behandlingen av de delar av propositionen motionerna avse.

I avseende å förslaget i dess helhet har herr *Hildebrand* i den av honom väckta motionen hemställt, att riksdagen måtte med avslag å Kungl. Maj:ts förevarande proposition för sin del antaga ett i motionen intaget förslag till ändringar i lagen den 24 maj 1895 angående anskaffande av hästar och fordon för krigsmaktens ställande på krigsfot, vilket förslag är likalydande med ovannämnda, av chefen för generalstaben den 19 december 1914 avgivna förslag om uttagande av automobiler för krigsbruk. Därjämte har i motionen hemställts att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag redan till nästkommande års riksdag rörande sådan lagstiftning i ärendet, att härens förseende vid krigstillfälle med hästar och anspanssfordon komme att grunda sig på i fred av sakkunniga personer företagen okulär besiktning av samtliga hästar ävensom anspanssfordon och på i fred skedd uttagning av de erforderliga hästarna och fordonen, samt att till

*Granskning
av förslaget
och motion-
erna.*

*Herr Hilde-
brands och
friherre
Flemings
motioner.*

säkerställande av hästarnas och fordonens inställelse vid mobilisering ansvar stadgades för ägares försummelse härutinnan.

Vidare har friherre *Fleming* i den av honom väckta motionen hemställt, att riksdagen måtte med anledning av Kungl. Maj:ts proposition för sin del besluta viss i motionen angiven ändrad lydelse i förslaget §§ 3—34 samt bestämmelsen om lagens ikraftträdande. Det av motionären framlagda ändringsförslaget innebär, att det av Kungl. Maj:t föreslagna förfarandet vid uttagning av hästar och anspanssfordon för krigsbruk skulle ersättas med hästbesiktningar enligt det av chefen för generalstaben härom avgivna förslag, varjämte, på sätt chefen för generalstaben jämväl föreslagit, bötesansvar skulle stadgas för ägare av häst eller fordon, vilken eftersätter sina skyldigheter med avseende å hästs eller fordons inställande inför besiktningsnämnden eller mönstringskommissionen.

Utskottet.

I likhet med departementschefen finner utskottet den av chefen för generalstaben föreslagna anordningen att genom periodiskt återkommande hästbesiktningar uttaga erforderligt antal hästar och anspanssfordon för krigsbruk vara förenad med så betydande kostnader och olägenheter, att den ej synes böra genomföras, i synnerhet som det med nämnda besiktningar avsedda syfte torde kunna vinnas på ett för staten och de enskilde mindre betungande sätt.

Den av departementschefen föreslagna omläggningen av hästuttagningsförfarandet synes nämligen utskottet i samband med vidtagande av lämpliga åtgärder för vinnande av erforderlig kännedom om landets för krigsbruk dugliga hästar vara i stort sett ägnad att tillgodose ifrågasvarande syfte utan att dock medföra någon större tunga för staten eller de enskilda hästägarna. Erhållandet av erforderliga uppgifter angående rikets krigsdugliga hästar torde dock kunna ske jämväl på andra lämpliga vägar än de av departementschefen anvisade, och torde en av utskottet vid § 10 härnedan föreslagen ändring även komma att för framtiden underlätta anskaffandet av dylika uppgifter.

Beträffande förslaget bestämmelser om uttagande av automobiler för krigsbruk delar utskottet departementschefens uppfattning, att dylika bestämmelser böra i lagen införas. Genom ovan omförmälda förslag till ändring i vissa delar av automobilförordningen, avseende införande av registreringssystem för automobiler, vilket förslag av utskottet blivit tillstyrkt, har det i förevarande lagförslag avsedda uttagandet av automobiler för krigsbruk kunnat anordnas på ett ändamålsenligt sätt. I sistberörda avseende saknades närmare bestämmelser i det av chefen för

generalstaben i denna fråga avgivna förslaget, varmed dock Kungl. Maj:ts förslag i övrigt i huvudsak överensstämmer. Utskottet finner detta senare förslag i denna del jämväl i övrigt tillfredsställande avfattat.

På grund av vad sålunda anförts har utskottet ansett förevarande lagförslag vara ägnat att i huvudsak böra vinna riksdagens bifall och således de av herr Hildebrand och friherre Fleming i de av dem väckta motionerna framställda yrkanden ej böra vinna avseende.

§ 7.

För tillvaratagande av såväl statens som kommunens intressen i föreliggande frågor är av största betydelse, att hästuttagningsnämnden på ett rätt sätt fyller sin uppgift. I första hand beror detta på ordföranden, som enligt 8 § är närmast ansvarig för att nämndens åligganden behörigen fullgöras. Utskottet anser det därför vara av synnerlig vikt, att till ordförande utses en för uppdraget kompetent och lämplig person, som äger förmåga att leda nämndens arbete i avsedd riktning.

Enligt utskottets uppfattning bör ordföranden, därest inom kommunen någon lämplig person finnes att tillgå, utses bland kommunens medlemmar. Utskottet har därför föreslagit sådan ändring beträffande första stycket i paragrafen, att ordföranden helst bör utses bland kommunens medlemmar, och torde alltså val av ordförande utom kommunen allenast undantagsvis böra förekomma.

I många fall, särskilt i mindre kommuner, torde det i förslaget upptagna antalet av fem ledamöter i nämnden vara onödigt stort. Utskottet har därför föreslagit, att antalet ledamöter i nämnden måtte bestämmas till minst tre och högst fem.

I fråga om andra stycket i paragrafen har utskottet föreslagit, att ordföranden och, om möjligt, även övriga ledamöter i nämnden skola vara förtrogna med hästuppfödning eller lantushållning. Enligt förslaget behövde allenast en ledamot utom ordföranden äga nämnda kvalifikationer. Ändringen är föranledd av önskemålet, att nämnden måtte erhålla en sammansättning, som på bästa sätt svarar mot dess uppgift.

§ 8.

Såsom konsekvens av den av utskottet vid § 7 föreslagna ändringen beträffande antalet ledamöter i hästuttagningsnämnd har utskottet hemställt, att sista punkten av paragrafens första stycke måtte

ändras på det sätt, att nämnden är beslutförför, då allenast två ledamöter utom ordföranden äro tillstädes. Utgöres nämnden av allenast tre ledamöter, måste alltså alla vara närvarande, för att nämnden skall vara beslutsmässig. Vid förfall för ledamot inträder en av suppleanterna, vilka enligt 7 § skola vara minst två.

Beträffande tredje stycket i paragrafen har herr *Runefors* i sin ovannämnda motion yrkat, att den ersättning för kostnader, som enligt detta stycke skulle utgå till ordföranden i hästuttagningsnämnden, måtte drabba statsverket.

Enligt förslaget äger ordföranden av kommunen tillgodonjuta dels gottgörelse för honom genom uppdraget åsamkade kostnader, såsom skrivmaterialier, postporto och skrivarhjälp, dels ock, därest av kommunalstämma eller stadsfullmäktige så beslutas, traktamentsersättning under sammanträdes- och resedagar med högst 4 kronor om dagen och i vissa fall resekostnadsersättning med högst lega för skjuts efter en häst.

Då, på sätt motionären framhållit, nämndens arbete avser främjande av ett statsintresse samt ordföranden deltagar i detta arbete på grund av offentlig myndighets förordnande, synes det utskottet, som om redan på grund härav giltiga skäl för att åt ordföranden medgiva ersättning av statsmedel föreläge. Härtill kommer, att utskottet med hänsyn till omfattningen och vikten av de göromål, som åligga ordföranden, och behovet av att erhålla för uppdraget lämpliga personer, ansett ordföranden böra tillerkännas rätt till traktaments- och resekostnadsersättning vid förrättning, vilken ersättning bör utgå med fyra kronor om dagen och lega för skjuts efter en häst. Då den ökade kostnad, som härigenom uppstår, ej synes böra läggas på kommunerna, har utskottet alltså funnit sig böra hemställa, att ordföranden måtte av statsmedel tillerkännas dels ersättning för de i tredje stycket av förevarande paragraf omförmälda kostnader, dels ock traktaments- och resekostnadsersättning enligt vad nyss sagts. Utskottet har vidare funnit sig böra föreslå, att bestämmelserna om ersättning till ordföranden måtte sammanföras i paragrafens tredje stycke, som i enlighet med detta förslag av utskottet omredigerats.

§ 9.

I avseende å förevarande paragraf har herr *Runefors* i sin ovannämnda motion yrkat, att de kostnader, som komme att föranledas av i paragrafen föreslagna ersättningar till hästuttagningsnämndens ledamöter, måtte gäldas av statsverket.

Utskottet har ej funnit skäl att i anledning av motionärens yrkande frångå Kungl. Maj:ts förslag i denna del.

Till följd av överflyttandet till § 8 av bestämmelserna om traktaments- och resekostnadsersättning till ordföranden i hästuttagningsnämnden har en redaktionell ändring vidtagits i förevarande paragraf.

§ 10.

Utskottet har till första stycket av paragrafen föreslagit ett tillägg, enligt vilket hästuttagningsnämnden borde föra förteckning över de inom kommunen befintliga krigsdugliga hästar och för krigsbruk lämpliga anspanssfordon.

Uppenbart är, att därest dylika förteckningar i alla kommuner finnas och upprättats med erforderlig överskådlighet och specialisering av de för olika militära ändamål dugliga hästarne, förteckningarne komma att på det högsta underlätta hästuttagningsnämndernas arbete och möjliggöra ett omsorgsfullare urval bland de krigsdugliga hästarne. De torde jämväl vara till gagn för kommunerna, enär de komma att medföra en rättvisare fördelning inom dessa av de hästar, som uttagas för krigsbruk. Därjämte torde genom upprättande av dylika förteckningar den risk väsentligen minskas, som förefinnes för kommunerna vid hästmonstring på grund av föreskrifterna i § 20 av förslaget, nämligen att få vidkännas kostnad i följd därav, att uppkommen brist i det antal hästar, som det ålegat kommunen att till monstringen inställa, ej kunnat inom kommunen täckas. Finnas förteckningar över alla krigsdugliga hästar inom kommunen, torde någon svårighet ej möta att fylla vid monstringen uppkommen brist med i förteckningen upptagna till monstringen ej inställda hästar.

Därjämte vill utskottet framhålla, att sedan förteckningar efter en enhetlig plan allestädes upprättats, genom desamma en god kännedom om hela antalet krigsdugliga hästar i landet och dessas fördelning i rid- och draghästar å varje tid kan erhållas. Uppgifterna i förteckningarne torde jämväl kunna tjäna till ledning vid den i 3 § omförmälda fördelning av för krigsmaktens behov erforderliga hästar, därvid emellertid bör tillses, att inom de olika kommunerna största möjliga likformighet äger rum vid förteckningarnes upprättande.

I avseende härå bör framhållas, att det i allmänhet ej torde vara erforderligt att verkställa besiktningar för bestämmande av huruvida en häst bör i förteckningen införas. Med ledning av den kännedom om hästarne inom kommunen, som nämndens ledamöter måste förutsättas

äga och genom inhämtande av upplysningar av i orten boende personer, torde förteckningen under hand kunna upprättas och efter viss tids förlopp göras fullständig. Sedan förteckningen en gång blivit färdig, bör i densamma givetvis upptagas skeende förändringar ifråga om det krigsdugliga hästbeståndet i kommunen.

Till ifrågavarande förteckningar torde genom Kungl. Maj:ts föranstaltande formulär böra upprättas och tillställas ordförandena i hästuttagningsnämnderna.

§ 16.

Utskottet har föreslagit den ändring i paragrafen, att det undantag från skyldighet att inställa uttagen häst vid mönstring, som i paragrafen medgivits för häst, vars ålder vid mönstringstillfället överstiger sexton år, skall utgå.

Enligt § 6 i förslaget skall hästuttagningsnämnden varje år uttaga de hästar, som, för den händelse under det nästföljande året förordnande kommer att meddelas om krigsmaktens ställande på krigsfoot, då skola inställas till mönstring. Därjämte stadgas i 11 §, att hästuttagningsnämnden åligger att varje år, efter det uttagning av hästar ägt rum, upprätta en hästrulla, innehållande uppgift å de hästar, som uttagits och å deras ägare. Slutligen föreskrives i 15 §, att häst, som införes i hästrullan, skall hava en ålder av fyra till sexton år, därest den uttages som draghäst.

Då hästrullan sålunda gäller för året efter det den upprättats, synes i överensstämmelse härmed böra hava stadgats, att häst, som under det år, för vilket hästrullan sålunda gäller, uppnår sexton år, ej bör däri upptagas. I § 15 föreskrives emellertid, att häst, som i hästrullan införes, skall hava en ålder av fyra till sexton år, vilken avfattning synes giva vid handen, att den kan införas i rullan, allenast den ej fyllt sexton år vid rullans upprättande.

Utskottet har ej ansett sig böra föreslå någon ändring av berörda föreskrift i § 15, då det torde få förutsättas, att hästuttagningsnämnden, med hänsyn till den påföljd, som i § 20 stadgas, för den händelse brist vid mönstring uppstår i det antal hästar, som därvid skall av kommunen inställas, kommer att tillse, att hästar, som under nästpåföljande år bliva överåriga, ej införas i hästrullorna. Utskottet har emellertid velat fästa vederbörandes uppmärksamhet på saken. Skulle dock i något fall i hästrulla hava införts häst, som under nästpåföljande år fyller sexton år, synes rullan böra gälla och hästen alltså böra inställas.

§ 18.

Utskottet har ansett orden i paragrafens första stycke: »i kommandoväg» böra utgå, då i regeringsformen bestämmes, vilka mål, som äro att till kommandomål hänföra, och det därför synes oegentligt, att här lämna någon föreskrift i detta avseende.

Utskottet har ansett, att »hästmönstringsdistrikt» bör utbytas mot den nuvarande benämningen »hästutskrivningsområde». Någon anledning att frånga den hittills använda benämningen synes ej föreligga.

§ 19.

Beträffande paragrafens första stycke har utskottet föreslagit, att i stället för Konungens befallningshavande vederbörande landsting eller stad, som ej i landsting deltagar, skall utse en ledamot i mönstringskommissionen samt att den ledamot i kommissionen, som av hästuttagningsnämnden för varje kommun väljes, ej, på sätt i förslaget angives, måste tagas bland nämndens valda ledamöter.

Ordförande i hästuttagningsnämnd torde få anses äga lika stora förutsättningar som övriga ledamöter i nämnden att vid mönstringen kunna bevaka kommunens intressen. Utskottet har därför ansett det otillfredsställande, att ordföranden genom den i förslaget givna bestämmelsen, att den av hästuttagningsnämnden utsedde ledamoten i kommissionen skulle väljas bland nämndens valda ledamöter, vore utestängd från möjligheten att utses till ledamot i kommissionen.

Då emellertid med denna förändring det i flertalet fall torde komma att inträffa, att två av Konungens befallningshavande utsedda personer komme att vara ledamöter i kommissionen, har utskottet ansett den ledamot, som enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle väljas av Konungens befallningshavande, böra väljas av landsting eller stad, som ej i landsting deltagar.

§ 26.

Av enahanda skäl som ovan anförts vid § 18 har utskottet ansett orden i paragrafens första stycke: »i kommandoväg» böra utgå.

§ 31.

I anslutning till innehållet i paragrafens andra stycke har utskottet velat påpeka lämpligheten därav, att i de närmare föreskrifter, som

Konungen för verkställigheten av förevarande lag jämlikt 34 § kommer att utfärda, ägare till hästar, som uttagits för krigsbruk, anmanas att, därest hästen avyttras, dör eller av annan anledning uppenbarligen ej vidare kan tagas i anspråk för nämnda ändamål, härom göra anmälan till hästuttagingsnämndens ordförande. Någon påföljd för underlåtenhet att fullgöra berörda anmälningsskyldighet torde ej böra ifrågakomma, utan torde vara tillfyllest med en anmaning härom i berörda föreskrifter, varjämte det torde vara lämpligt att å det skriftliga besked, som enligt 13 § skall tillställas ägare till häst, vilken uttagits för krigsbruk, nämnda anmaning funnes avtryckt.

§ 33.

Utskottet har ansett, att de anvisningar, som av mönstringskommissionen utställas i de fall, där kontant betalning ej lämnas, böra göras betalbara å kortare tid än tre månader, och har därvid trettio dagar efter utställandet synts utskottet vara en lämplig förfallotid, i följd varav utskottet föreslagit, att paragrafens avfattning ändras i enlighet härmed.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen, med tillkännagivande att det i förevarande proposition framlagda förslaget till lag angående anskaffande av hästar och fordon för krigsmaktens ställande på krigsfot (hästutskrivningslag) icke kunnat i oförändrat skick av riksdagen antagas, måtte i anledning av sagda proposition samt herr Runefors' motion men med avslag å herr Hildebrands och friherre Flemings motioner för sin del antaga följande förslag till

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

Lag

**angående anskaffande av hästar och fordon för krigsmaktens
ställande på krigsfot,
(Hästutskrivningslag.)**

Med upphävande av lagen den 24 maj 1895 angående anskaffande av hästar och fordon för krigsmaktens ställande på krigsfot förordnas som följer:

Om skyldighet att avstå hästar och fordon.

1 §.

Sedan förordnande enligt § 74 regeringsformen meddelats om krigsmaktens ställande på krigsfot, skola, med de undantag varom i 2 § stadgas, ägare av krigsdugliga hästar och till krigsbruk tjänliga fordon (anspannsfordon samt automobiler, vartill jämväl hänföras motorecyklar) vara skyldiga att, när så erfordras, till krigsbruk mot ersättning avstå desamma i den ordning, som i denna lag sägs.

2 §.

Befriade från den i 1 § omförmälda skyldighet äro:

- a) Konungen och medlemmar av det kungl. huset för det antal hästar och fordon, som Konungen för eget och medlemmarnas behov finner gott bestämma;
- b) personer, tillhörande främmande makters härvarande beskickningar och konsulat, såvida de icke äro svenska undersåtar;
- c) tjänstemän, läkare och veterinärer för de hästar och fordon, vilka för utövande av deras tjänst eller yrke äro behövliga;
- d) ägare till hästar, som lejts för truppernas övningar, för de hästar, vilka vid mobiliseringstillfälle användas vid trupperna och av kronan övertagas;

*(Kungl. Maj:ts förslag:)**(Utskottets förslag:)*

e) personer, vilka enligt kontrakt förbundit sig att för truppövningar i fredstid tillhandahålla automobiler samt vid mobilisering överlåta dem till kronan, för det antal automobiler, som kontrakten omfatta;

f) personer, med vilka postverket uppgjort kontrakt om postbefordran, för det antal hästar och fordon, som erfordras för kontraktens fullgörande;

g) gästgivare, skjutsstationsföreståndare och skjutsentreprenörer för egna, till skjuttsskyldighetens uppehållande nödiga hästar och fordon; samt

h) kommuner för hästar och fordon, som erfordras för deras polis- eller brandkårsväsen eller renhållningsverk.

Om anskaffande av hästar och anspanssfordon.

3 §.

Det antal hästar, som utöver dem, vilka förut finnas till krigsmaktens förfogande, erfordras för krigsmaktens ställande på krigsfot, bestämmes av Konungen, särskilt för fastlandet och särskilt för Gottlands län, samt fördelas, likaledes av Konungen, på de olika kommunerna efter förhållandet mellan antalet krigsdugliga hästar inom varje kommun och, vad fastlandet angår, hela antalet krigsdugliga hästar därstädes samt, vad angår Gottlands län, hela antalet krigsdugliga hästar i nämnda län; Konungen dock obetaget att, därest sådant för erhållande av det för någon viss del av riket erforderliga antalet hästar finnes oundgängligen nödvändigt, förordna, att å de där belägna kommunerna skall beräknas större antal hästar än som efter nu angivna grund skulle på dem belöpa.

Sådan fördelning verkställes vart femte år, eller oftare därest undantagsvis så erfordras.

4 §.

Det antal till krigsbruk tjänliga anspanssfordon, som utöver dem, vilka förut finnas till krigsmaktens förfogande, erfordras för krigsmaktens ställande på krigsfot, bestämmes av Konungen och fördelas, likaledes av Konungen, på de olika kommunerna. Sådan fördelning sker vart femte år, eller oftare därest undantagsvis så erfordras.

*(Kungl. Maj:ts förslag:)**(Utskottets förslag:)*

5 §.

Varje kommun inom riket skall vara ansvarig för, att, efter det Konungen förordnat om krigsmaktens ställande på krigsfot, det antal hästar och anspanssfordon, som, enligt vad i 3 och 4 §§ sägs, på kommunen belöper, inställes å mönstringsställen och tider, som av Konungen bestämmas.

Sker övergången till krigsfot icke samtidigt för hela krigsmakten, bestämmes av Konungen, i vilken ordning skyldigheten för de särskilda kommunerna inträder att bidra till fyllande av krigsmaktens behov av hästar och anspanssfordon.

6 §.

Inom varje kommun skall finnas en *hästuttagningsnämnd*, som det skall åligga att, redan under fredstid, varje år uttaga de hästar och anspanssfordon, som, för den händelse under det nästföljande året förordnande kommer att meddelas om krigsmaktens ställande på krigsfot, då skola enligt 5 § första stycket inställas till mönstring.

7 §.

Hästuttagningsnämnd skall tillsättas för fyra kalenderår i sänder samt bestå av *fem* ledamöter. Av dessa förordnas en, som skall vara *nämndens ordförande*, av Konungens befallningshavande. *De fyra övriga* ledamöterna, vilka skola vara bosatta inom kommunen, jämte två suppleanter för dessa väljas å landet av kommunalstämma eller av kommunalfullmäktige, där sådana finnas, och i stad av stadsfullmäktige eller, där sådana ej finnas, av allmän rådstuga. Val sker under december månad för de fyra följande kalenderåren.

7 §.

Hästuttagningsnämnd skall tillsättas för fyra kalenderår i sänder samt bestå av *minst tre högst fem* ledamöter. Av dessa förordnas en av Konungens befallningshavande. *Denne, som skall vara nämndens ordförande, bör helst utses bland kommunens medlemmar.* *De övriga* ledamöterna, vilka skola vara bosatta inom kommunen, jämte två suppleanter för dessa väljas å landet av kommunalstämma eller av kommunalfullmäktige, där sådana finnas, och i stad av stadsfullmäktige eller, där sådana ej finnas, av allmän rådstuga. Val sker under december månad för de fyra följande kalenderåren.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

Den av Konungens befallningshavande förordnade samt, om möjligt, *ännu en ledamot* skola vara förtrogna med hästuppfödning eller lantushållning.

Till ledamot eller suppleant i hästuttagningsnämnd må icke, utan vederbörande arméfördelningschefs tillstånd, förordnas eller väljas person, vilken innehar fast anställning vid krigsmakten eller som innehaft dylik anställning och fortfarande är krigstjänstskyldig, ej heller någon, som tillhör beväringens första uppbåd. I övrigt gäller i fråga om valbarhet till denna nämnd och rätt att avsäga sig uppdraget vad som är stadgat för landet om val av ordförande i kommunalstämma samt för stad om val av stadsfullmäktig.

När skäl därtill äro, må Konungens befallningshavande skilja den av Konungens befallningshavande förordnade ledamoten från uppdraget samt därtill förordna annan person. Avgår eljest ledamot eller suppleant i hästuttagningsnämnd under den för honom bestämda tjänstgöringstiden, anställles fyllnadsval. I fall, varom nu är sagt, skall den, vilken förordnats eller valts i avgången ledamots ställe, tjänstgöra under den tid, som för den avgångne återstår.

Sedan val av ledamot eller suppleant ägt rum, skall underrättelse om den valdes namn och bostad ofördröjligen meddelas Konungens

(Utskottets förslag:)

Den av Konungens befallningshavande förordnade samt, om möjligt, *även övriga ledamöter* skola vara förtrogna med hästuppfödning eller lantushållning.

Till ledamot eller suppleant i hästuttagningsnämnd må icke, utan vederbörande arméfördelningschefs tillstånd, förordnas eller väljas person, vilken innehar fast anställning vid krigsmakten eller som innehaft dylik anställning och fortfarande är krigstjänstskyldig, ej heller någon, som tillhör beväringens första uppbåd. I övrigt gäller i fråga om valbarhet till denna nämnd och rätt att avsäga sig uppdraget vad som är stadgat för landet om val av ordförande i kommunalstämma samt för stad om val av stadsfullmäktig.

När skäl därtill äro, må Konungens befallningshavande skilja den av Konungens befallningshavande förordnade ledamoten från uppdraget samt därtill förordna annan person. Avgår eljest ledamot eller suppleant i hästuttagningsnämnd under den för honom bestämda tjänstgöringstiden, anställles fyllnadsval. I fall, varom nu är sagt, skall den, vilken förordnats eller valts i avgången ledamots ställe, tjänstgöra under den tid, som för den avgångne återstår.

Sedan val av ledamot eller suppleant ägt rum, skall underrättelse om den valdes namn och bostad ofördröjligen meddelas Konungens

(Kungl. Maj:ts förslag:)

befallningshavande samt hästuttagningsnämndens ordförande.

8 §.

Hästuttagningsnämnd sammanträder, så ofta göromålen det erfordra, och minst en gång årligen å tid och ställe, som av ordföranden bestämmas. Är ordföranden av laga förfall hindrad att bevista sammanträde, utser nämnden en av sina ledamöter att vid tillfället föra ordet. Nämnden må ej handlägga något ärende, där ej, förutom ordföranden eller för tillfället utsedd sådan, minst *tre* ledamöter äro tillstädes.

Ordföranden är närmast ansvarig för, att nämndens åligganden behörigen fullgöras.

Han äger av *kommunen* tillgodojuta gottgörelse för de honom genom uppdraget åsamkade kostnader, såsom skrivmaterialier, postporto och skrivarhjälp.

9 §.

Ledamöter i hästuttagningsnämnd äga, därest å landet av vederbö-

(Utskottets förslag:)

befallningshavande samt hästuttagningsnämndens ordförande.

8 §.

Hästuttagningsnämnd sammanträder, så ofta göromålen det erfordra, och minst en gång årligen å tid och ställe, som av ordföranden bestämmas. Är ordföranden av laga förfall hindrad att bevista sammanträde, utser nämnden en av sina ledamöter att vid tillfället föra ordet. Nämnden må ej handlägga något ärende, där ej, förutom ordföranden eller för tillfället utsedd sådan, minst *två* ledamöter äro tillstädes.

Ordföranden är närmast ansvarig för, att nämndens åligganden behörigen fullgöras.

Han äger av *statsmedel* tillgodojuta *dels* gottgörelse för de honom genom uppdraget åsamkade kostnader, såsom skrivmaterialier, postporto och skrivarhjälp, *dels trakamentsersättning under såväl sammanträdes- som resedagar med fyra kronor om dagen, dels ock resekostnadsersättning med lega för skjuts efter en häst eller för båtskjuts eller avgift för plats i andra klassens vagn å järnväg eller för salongsplats å ångfartyg.*

9 §.

Hästuttagningsnämnds valda ledamöter äga, därest å landet av veder-

(Kungl. Maj:ts förslag:)

rande kommunalstämma eller, där kommunalfullmäktige finnas, av dessa eller i stad av stadsfullmäktige eller, där sådana ej finnas, av allmän rådstuga sådant beslutas, att av kommunens medel åtnjuta dels traktamentsersättning under såväl sammanträdes- som resedagar med högst fyra kronor om dagen, dels ock, då de icke äro bosatta å den ort, där nämnden sammanträder, samt då skjuts, järnväg eller ångfartyg för resa till sammanträdesorten verkligen begagnats, resekostnadsersättning med högst lega för skjuts efter en häst eller för båtskjuts eller avgift för plats i andra klassens vagn å järnväg eller för salongsplats å ångfartyg.

10 §.

Ledamöterna i hästuttagningsnämnd böra låta sig angeläget vara att vinna noggrann kännedom om de inom kommunen befintliga hästars och anspanssfordons beskaffenhet samt lämplighet för krigsbruk.

I den mån så kan ske, bör nämnden, i fråga om hästar, som äro försäkrade i kreatursförsäkringsbolag, söka förskaffa sig kunskap om de uppgifter, försäkringshandlingarna innehålla.

(Utskottets förslag:)

börande kommunalstämma eller, där kommunalfullmäktige finnas, av dessa eller i stad av stadsfullmäktige eller, där sådana ej finnas, av allmän rådstuga sådant beslutas, att av kommunens medel åtnjuta dels traktamentsersättning under såväl sammanträdes- som resedagar med högst fyra kronor om dagen, dels ock, då de icke äro bosatta å den ort, där nämnden sammanträder, samt då skjuts, järnväg eller ångfartyg för resa till sammanträdesorten verkligen begagnats, resekostnadsersättning med högst lega för skjuts efter en häst eller för båtskjuts eller avgift för plats i andra klassens vagn å järnväg eller för salongsplats å ångfartyg.

10 §.

Hästuttagningsnämnden bör låta sig angeläget vara att vinna noggrann kännedom om de inom kommunen befintliga hästars och anspanssfordons beskaffenhet samt lämplighet för krigsbruk och däröver föra förteckning.

I den mån så kan ske, bör nämnden, i fråga om hästar, som äro försäkrade i kreatursförsäkringsbolag, söka förskaffa sig kunskap om de uppgifter, försäkringshandlingarna innehålla.

11 §.

Hästuttagningsnämnden åligger att varje år, efter det uttagning av hästar och anspanssfordon för året ägt rum, upprätta en *hästrulla* samt

*(Kungl. Maj:ts förslag:)**(Utskottets förslag:)*

en *anspannsfordonsrulla*, innehållande uppgift å de hästar och *anspannsfordon*, som uttagits, samt å deras ägare.

12 §.

Uttagna hästar skola av hästuttagningsnämnden eller av nämndens ordförande jämte en annan ledamot besiktigas. Sådan besiktning må äga rum å den tid och i den ordning, som nämnden bestämmer; därvid dock skall iakttagas, att vid utgången av nämndens tjänstgöringsperiod samtliga hästar, som äro upptagna i den senast upprättade rullan, skola hava undergått besiktning. Befinnes häst vid besiktning icke äga de egenskaper, som i 15 § föreskrivas, skall nämnden ofördröjligen uttaga annan häst i den besiktigades ställe.

Angående hästs besiktning och tiden, när den skett, skall anteckning ske i rullan.

För besiktnings verkställande skall stall eller annan lägenhet, där häst förvaras, efter tillsägelse hållas tillgänglig för ledamot av hästuttagningsnämnd.

13 §.

Vardera av de i 11 § omförmälda rullor skall upprättas i tre exemplar.

Av vardera rullan skola årligen, så snart ske kan efter dess avslutande, ett exemplar insändas till Konungens befallningshavande och ett annat exemplar, sedan detsamma kungjorts i kommunens kyrka eller kyrkor, anslås, på landet i det rum, där kommunalstämma vanligen hålles, samt i stad i stadsfullmäktiges sessionsrum eller det rum, där allmän rådstuga hålles. Det tredje exemplaret av vardera rullan kvarbliver hos nämnden.

Ägare till sådan häst eller sådant fordon, som i rulla upptagits, skall snarast möjligt tillställas skriftligt besked därom.

14 §.

Konungens befallningshavande skall granska de från hästuttagningsnämnderna inkomna häst- och *anspannsfordonsrullorna* samt, om desamma befinnas ofullständiga eller eljest bristfälliga, förståndiga vederbörande hästuttagningsnämnd att inom viss utsatt tid rätta anmärkta

*(Kungl. Maj:ts förslag:)**(Utskottets förslag:)*

brister. Sker icke rättelse inom förelagd tid eller hava rullor icke vederbörligen inkommit eller visar eljest hästuttagningsnämnd försumlighet eller tredska, må Konungens befallningshavande genom föreläggande av viten söka vinna rättelse.

15 §.

De hästar, som i hästrulla införas, skola vara av kraftig kroppsbyggnad och mäta minst 1,38 meter bakom sadelstället (över sista revbenet); dock att, därest hästuttagningsnämnden skulle finna, att inom kommunen ej äro att tillgå hästar av angivna storlek till det antal, för vars tillhandahållande kommunen ansvarar, det föreskrivna antalet hästar må fyllas med sådana av mindre storlek än nu nämnts, därest de i andra avseenden äro av den beskaffenhet, att de enligt bestämmelserna i denna § må införas i hästrullan.

Vidare skall häst, som i hästrullan införes, vara fri från fel, som förringa hästens användbarhet såsom drag- eller ridhäst, samt hava en ålder av fyra till sexton år, därest den uttages som draghäst, och fem till tolv år, därest den uttages som ridhäst; dock att fullt inriden häst under fem eller över tolv år även må kunna godkännas.

Hingstar och dräktiga ston samt ston med föl under fyra månaders ålder må ej införas i hästrullan.

16 §.

Sedan förordnande meddelats om krigsmaktens ställande på krigsfot, skall det åligga vederbörande ägare att å mönstringsställe och tid, varom i 5 § första stycket förmäles, inställa hästar och anspanssfordon, som upptagits i senast upprättade rullor och som fortfarande av honom innehavas, dock icke häst, vars ålder vid mönstringstillfället överstiger sexton år, eller sto, som är dräktigt eller har föl under fyra månaders ålder.

16 §.

Sedan förordnande meddelats om krigsmaktens ställande på krigsfot, skall det åligga vederbörande ägare att å mönstringsställe och tid, varom i 5 § första stycket förmäles, inställa hästar och anspanssfordon, som upptagits i senast upprättade rullor och som fortfarande av honom innehavas, dock icke sto, som är dräktigt eller har föl under fyra månaders ålder.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

17 §.

Häst, som avstås till krigsmakten, bör hava skoningen i gott skick. Med varje häst skola avlämnas nödiga rykt-don, grimma med grimskäft, täcke av ylle eller nöthår, täckgjord, en omgång nya hästskor av passande storlek samt foder för tre dygn och, där så ske kan, fodertornister.

Med varje anspanssfordon skall, utom dess vanliga tillbehör, även avlämnas seltyg.

18 §.

Riket indelas genom beslut, som av Konungen i *kommandoväg* meddelas, i *hästmönstringsdistrikt*, vart och ett omfattande ett större eller mindre antal kommuner.

För varje sådant *distrikt* skall finnas en *mönstringskommission* med åliggande att vid krigsmaktens ställande på krigsfot pröva de enligt 6 § uttagna hästarna och anspanssfordonen med hänsyn till deras lämplighet för krigsbruk samt bestämma, vilka av dem som, till i fastställd mobiliseringsplan angivet antal, skola avstås för krigsmaktens behov.

19 §.

Mönstringskommission skall bestå av tre ledamöter, av vilka redan i fredstid en utses av militär myndighet och en av *Konungens befallningshavande*. Såsom tredje ledamot av kommissionen inträder för varje kommun den av hästuttagnings-

18 §.

Riket indelas genom beslut, som av Konungen meddelas, i *hästutskrivningsområden*, vart och ett omfattande ett större eller mindre antal kommuner.

För varje sådant *område* skall finnas en *mönstringskommission* med åliggande att vid krigsmaktens ställande på krigsfot pröva de enligt 6 § uttagna hästarna och anspanssfordonen med hänsyn till deras lämplighet för krigsbruk samt bestämma, vilka av dem som, till i fastställd mobiliseringsplan angivet antal, skola avstås för krigsmaktens behov.

19 §.

Mönstringskommission skall bestå av tre ledamöter, av vilka redan i fredstid en utses av militär myndighet och en av *vederbörande landsting eller stad, som ej i landsting deltagar*. Såsom tredje ledamot av kommissionen inträder för varje

(Kungl. Maj:ts förslag:)

nämndens *valda* ledamöter, som nämnden därtill utser.

Inom mönstringskommissionen tjänstgör den av militär myndighet utsedda ledamoten som ordförande.

Mönstringskommissionen biträdes av en veterinär, som verkställer besiktning av de inställda hästarna och på grund av denna besiktning till- eller avstyrker hästs antagande, ävensom av en protokollsförare. Veterinären och protokollsföraren förordnas av Konungens befallningshavande.

(Utskottets förslag:)

kommunen den av hästuttagningsnämndens ledamöter, som nämnden därtill utser.

Inom mönstringskommissionen tjänstgör den av militär myndighet utsedda ledamoten som ordförande.

Mönstringskommissionen biträdes av en veterinär, som verkställer besiktning av de inställda hästarna och på grund av denna besiktning till- eller avstyrker hästs antagande, ävensom av en protokollsförare. Veterinären och protokollsföraren förordnas av Konungens befallningshavande.

20 §.

Uppstår i följd av kassation brist i det antal hästar eller anspanssfordon, som skall inom kommunen inställas, skall, i den mån ej andra antagliga hästar och anspanssfordon av kommunen ofördröjligen lämnas, mönstringskommissionen äga att, med anlitande av kronobetjäningens biträde, inom kommunen uttaga hästar och anspanssfordon i stället för de kasserade.

Tillika skall mönstringskommissionen, därest brist uppkommer aningen genom hästuttagningsnämndens uraktlåtenhet att uttaga det bestämda antalet hästar eller anspanssfordon eller ock till följd därav att uttaga hästar eller anspanssfordon icke vid mönstringstillfället inställts, äga att inom kommunen, på sätt nyss sagts, uttaga eller, om hinder därför möter, annorstädes inköpa hästar och anspanssfordon för att täcka den uppkomna bristen. Därest vid inköp utom kommunen av hästar eller anspanssfordon priset överstiger medelpriset för de hästar och anspanssfordon, som av hästuttagningsnämnden inom kommunen uttagits, vare kommunen pliktig att ersätta staten skillnaden, med rätt för kommunen att härför utfå gottgörelse av den eller dem, som genom försummelse att fullgöra stadgade föreskrifter vållat kommunen utgift.

*(Kungl. Maj:ts förslag:)**(Utskottets förslag:)**Om anskaffande av automobiler.*

21 §.

Det antal till krigsbruk tjänliga automobiler, som utöver dem, vilka förut finnas till krigsmaktens förfogande, erfordras för krigsmaktens ställande på krigsfot, bestämmes av Konungen och fördelas, likaledes av Konungen, på de olika länen, med hänsyn till varje läns tillgång i berörda avseende.

Sådan fördelning sker vart tredje år, eller oftare därest undantagsvis så erfordras.

Sker övergången till krigsfot icke samtidigt för hela krigsmakten, bestämmes av Konungen, i vilken ordning skyldigheten för de särskilda länen inträder att bidraga till fyllande av krigsmaktens ifrågavarande behov.

22 §.

Det åligger Konungens befallningshavande, var för sitt län, att, redan under fredstid, varje år uttaga de automobiler, som, för den händelse under det nästföljande året förordnande kommer att meddelas om krigsmaktens ställande på krigsfot, då skola inom länet inställas till mönstring.

23 §.

För fullgörande av det Konungens befallningshavande jämlikt 22 § tillkommande åliggande skall Konungens befallningshavande för varje sådant automobilmönstringsdistrikt, som i 26 § omförmäles, varje år upprätta en *automobilrulla*, innehållande, i enlighet med det hos Konungens befallningshavande förda automobilregister, uppgift å de automobiler, som jämlikt 22 § uttagits, samt å deras ägare.

Rullan skall, med ledning av nyssnämnda register, alltid hållas vederbörligen kompletterad.

Om automobils införande i rullan skall Konungens befallningshavande låta tillställa automobilens ägare skriftligt besked.

*(Kungl. Maj:ts förslag:)**(Utskottets förslag:)*

24 §.

Sedan förordnande meddelats om krigsmaktens ställande på krigsfot, skall det åligga vederbörande ägare att å mönstringsställe och tid, som av Konungens befallningshavande utsätts på förslag av vederbörande militär myndighet, inställa automobil, som är upptagen i senast upprättade rulla och som fortfarande av honom innehaves.

25 §.

Med automobil, som inställes enligt nästföregående §, skola avlämnas dess vanliga tillbehör ävensom reservdelar i mån av tillgång, så ock drivmedel och smörjämne, som erfordras för transporten till utrustningsorten.

26 §.

Riket indelas genom beslut, som av Konungen i *kommandoväg* meddelas, i automobilmönstringsdistrikt, vart och ett omfattande ett län eller större eller mindre del av ett län.

För varje sådant distrikt skall finnas en *automobilkommission*, med åliggande att vid krigsmaktens ställande på krigsfot pröva de enligt 22 § uttagna automobilernas lämplighet för krigsbruk.

26 §.

Riket indelas genom beslut, som av Konungen meddelas, i automobilmönstringsdistrikt, vart och ett omfattande ett län eller större eller mindre del av ett län.

För varje sådant distrikt skall finnas en *automobilkommission*, med åliggande att vid krigsmaktens ställande på krigsfot pröva de enligt 22 § uttagna automobilernas lämplighet för krigsbruk.

27 §.

Automobilkommission skall bestå av tre i automobilers konstruktion och skötsel kunniga ledamöter, av vilka redan i fredstid en utses av militär myndighet och en av Konungens befallningshavande samt den tredje, jämte en suppleant för denne, väljes av vederbörande landsting eller stad, som ej i landsting deltagar.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

Val av ledamot och suppleant i automobilkommission verkställas i september månad för de fyra följande kalenderåren.

I fråga om valbarhet till automobilkommissionen samt rätt att avsäga sig sådant uppdrag gäller vad som är stadgat för val av landstingsman eller beträffande stad, som ej deltagit i landsting, för val av stadsfullmäktig.

Avgår vald ledamot eller suppleant under den för honom bestämda tjänstgöringstiden skall, så snart ske kan, anställas fyllnadsval; och bör den sålunda valde tjänstgöra under den tid, som för den avgångne återstår.

Sedan val av ledamot eller suppleant ägt rum, skall underrättelse om den valdes namn och bostad ofördröjligen meddelas Konungens befallningshavande.

28 §.

Inom automobilkommission tjänstgör den av militär myndighet utsedde ledamoten som ordförande.

Automobilkommission biträdes av en protokollsförare, vilken förordnas av Konungens befallningshavande.

29 §.

Uppstår i följd av kassation brist i det antal automobiler, som skall inom ett automobilmönstringsdistrikt inställas, äger automobilkommissionen att, därest tillgången inom automobilmönstringsdistriktet sådant medgiver, omedelbart, med Konungens befallningshavandes bistånd, uttaga felande automobiler. Saknas sådan tillgång, vidtage Konungens befallningshavande ofördröjligen åtgärder för att det felande antalet automobiler må, där så ske kan, inom annat automobilmönstringsdistrikt i länet uttagas.

Därest brist uppkommer därigenom, att i automobilrulla upptagna automobiler icke vid mönstringstillfället inställts, skall det felande antalet, på sätt nyss sagts, inom länet uttagas eller, om hinder därför möter, annorstädes inköpas. I ty fall skall den, som genom försummelse att inställa i rulla upptagen automobil föranlett, att annan automobil måst för statens räkning inköpas, vara skyldig att ersätta den ökning i kostnaden, som därigenom för staten uppkommit.

*(Kungl. Maj:ts förslag:)**(Utskottets förslag:)**Gemensamma bestämmelser.*

30 §.

Vid uttagning av hästar och fordon bör tillses, att bördan, så vitt ske kan, jämnt fördelas.

31 §.

Från den dag, Konungen förordnat, att rikets krigsmakt eller någon del därav skall ställas på krigsfot, och intill dess mönstring enligt denna lags bestämmelser ägt rum, må häst eller fordon, som uttagits för krigsbruk, icke avyttras utan att Konungen härtill givit lov.

I övrigt sker genom denna lag ingen inskränkning i ägares rätt att fritt förfoga över uttagna hästar och fordon.

32 §.

Hästar och fordon ävensom tillbehör och annat, som jämlikt 17 och 25 §§ skall vid mönstring avlämnas, inlösas av staten mot ett pris, vilket skall, i fråga om hästar och anspanssfordon, av mönstringskommissionen samt, beträffande automobiler, av automobilkommissionen fastställas till belopp, svarande mot fulla värdet ävensom kostnaden för inställandet å mönstringsstället.

Likaledes utgår ersättning för inställandet å mönstringsstället av de hästar, vilka enligt fastställd mobiliseringsplan skola inställas, men som icke avstås till krigsmakten.

Kan militär personal ej infinna sig å mönstringsställe för hästarnas och fordonens mottagande, utgår ersättning jämväl för hästarnas och fordonens förande därifrån till vederbörande truppavdelning genom de avlämnandes försorg.

33 §.

33 §.

De fastställda inlösningsprisen å avlämnade hästar och fordon ävensom tillbehör och annat, som jämlikt 17 och 25 §§ skall vid

De fastställda inlösningsprisen å avlämnade hästar och fordon ävensom tillbehör och annat, som jämlikt 17 och 25 §§ skall vid

(Kungl. Maj:ts förslag:)

mönstring avlämnas, betalas konstant å mönstringsställena eller, där så ej kan ske, genom anvisningar, utställda av mönstringskommissionen eller, vad beträffar automobiler, av automobilkommissionen samt förfallna till betalning *tre månader* efter utställandet. Sådan anvisning, som löper med fem procent årlig ränta från och med dagen för utställandet, inlöses å ort och tid, som genom allmän kungörelse tillkännagivas.

(Utskottets förslag:)

mönstring avlämnas, betalas konstant å mönstringsställena eller, där så ej kan ske, genom anvisningar, utställda av mönstringskommissionen eller, vad beträffar automobiler, av automobilkommissionen samt förfallna till betalning *trettio dagar* efter utställandet. Sådan anvisning, som löper med fem procent årlig ränta från och med dagen för utställandet, inlöses å ort och tid, som genom allmän kungörelse tillkännagivas.

34 §.

De närmare föreskrifter, som för verkställigheten av denna lag bliva erforderliga, meddelas av Konungen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1916; dock att de i lagen stadgade val skola, å föreskrivna tider, under år 1915 verkställas.

Stockholm den 17 maj 1915.

På utskottets vägnar:

C. CEDERCRANTZ.

Reservationer:

av herrar *von Sneidern, Olsson* i Rödningssberg och *V. Edvard Larsson* beträffande motiveringen vid § 10, vilken motivering reservanterna ansett böra hava följande lydelse:

»10 §.

Utskottet har ansett lämpligt att till de uppmaningar, som i denna § riktas till hästuttagningsnämnden även tillfoga den att en förteckning över kommunens hästar bör upprättas. Givetvis skulle upprättandet av en dylik förteckning första gången bereda nämnden ökat arbete, men utskottet håller dock före att detta en gång uträttade arbete skall rikligen ersättas genom den ledning, som denna förteckning kommer att lämna vid upprättandet av de årliga rullorna. Vid ombyte av ordförande eller medlemmar av nämnden skulle även befintligheten av dylika skriftliga anteckningar vara till mycket stor nytta. Till nämnden genom anmälan eller annorledes kommen kännedom om förändringar i häststammen bör givetvis antecknas i den upprättade förteckningen.»

och av herrar *Wrangel, V. Edvard Larsson, Olsson* i See, *von Sneidern, Olsson* i Rödningssberg och *Jönsson* i Boa beträffande första stycket av 31 §, vilket stycke reservanterna yrkat måtte erhålla följande lydelse: »Från den dag, Konungen förordnat, att rikets krigsmakt skall ställas på krigsfot, och intill dess mönstring enligt denna lags bestämmelser ägt rum, må häst eller fordon, som uttagits för krigsbruk, icke avyttras utan att Konungen härtill givit lov. Avser nämnda förordnande, att allenast en del av rikets krigsmakt skall ställas på krigsfot, skall vad sålunda stadgats äga motsvarande tillämpning inom de delar av riket, Konungen i sådant fall bestämmer.»